

Etiopská oblast

VII. přednáška za zoogeografie
Jiří Patoka

patoka@af.czu.cz

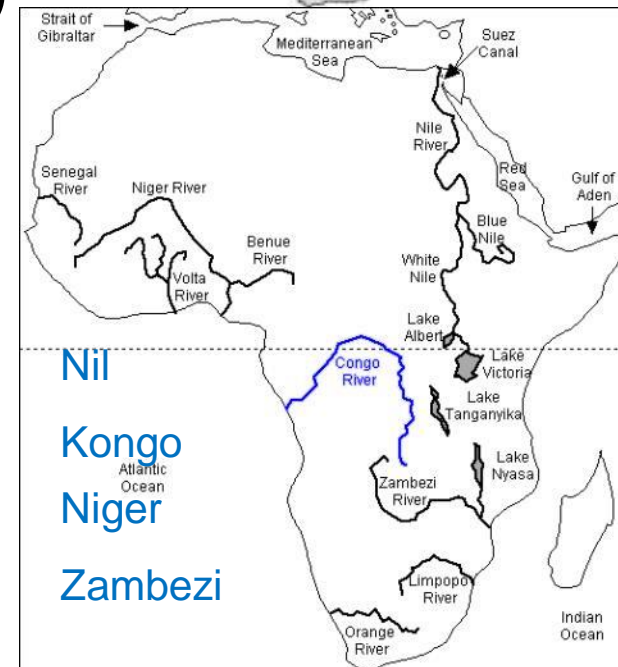
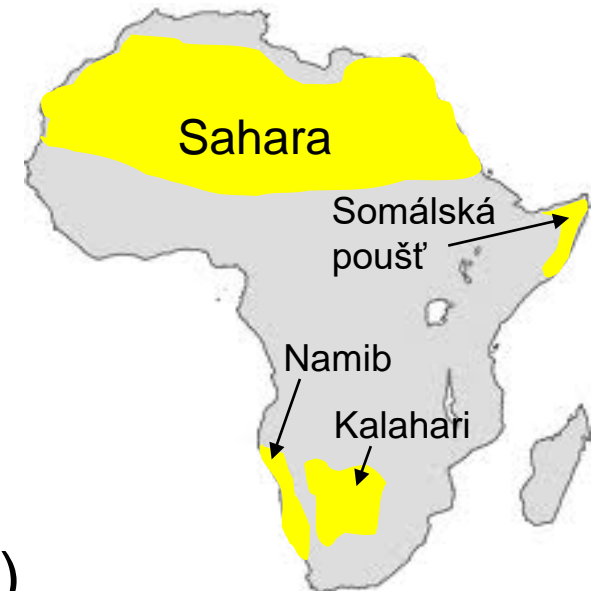
Etiopská (Afrotropická) zoogeografická oblast

- 24 mil. km², 17 % souše
- podoblast Madagaskarská
- součást Gondwany, v miocénu spojení s Eurasií – příchod kočkovitých šelem a antilop
- kolébka rodu *Homo*
- negativní vliv lidí na přírodu recentní

- poloha v tropických šířkách – příjem slunečního záření – nejteplejší oblast
- studené mořské proudy – aridita pobřeží
- teploty: -24 °C Maroko, 58 °C Libye
- srážky: 100 mm Namib,
10 500 mm Mt. Cameroon
- 5895 m n.m. Kilimandžáro (vyhaslá sopka)
- Velká příkopová propadlina

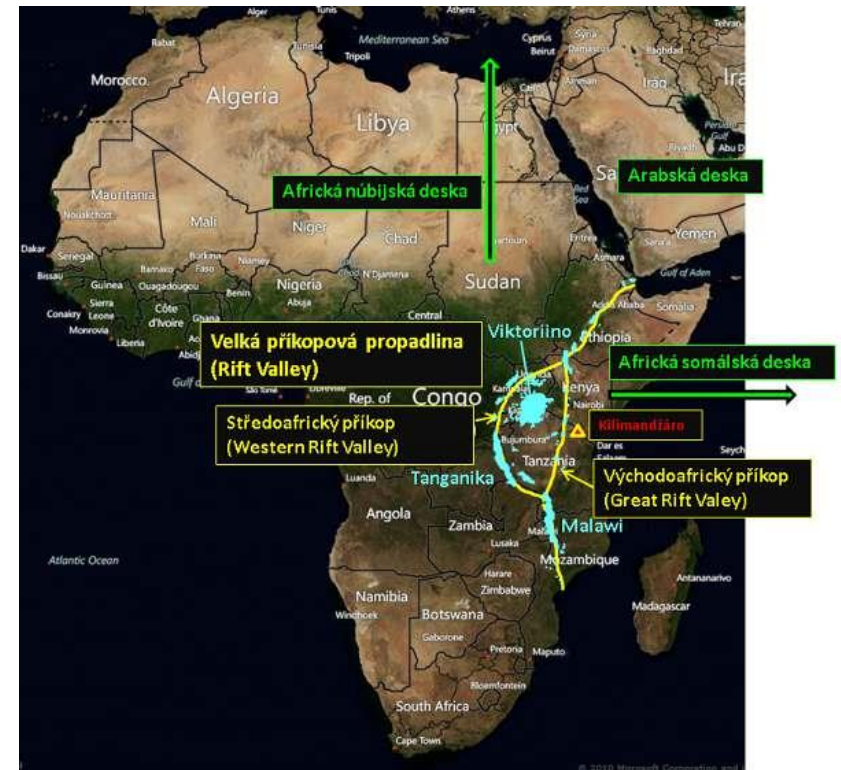
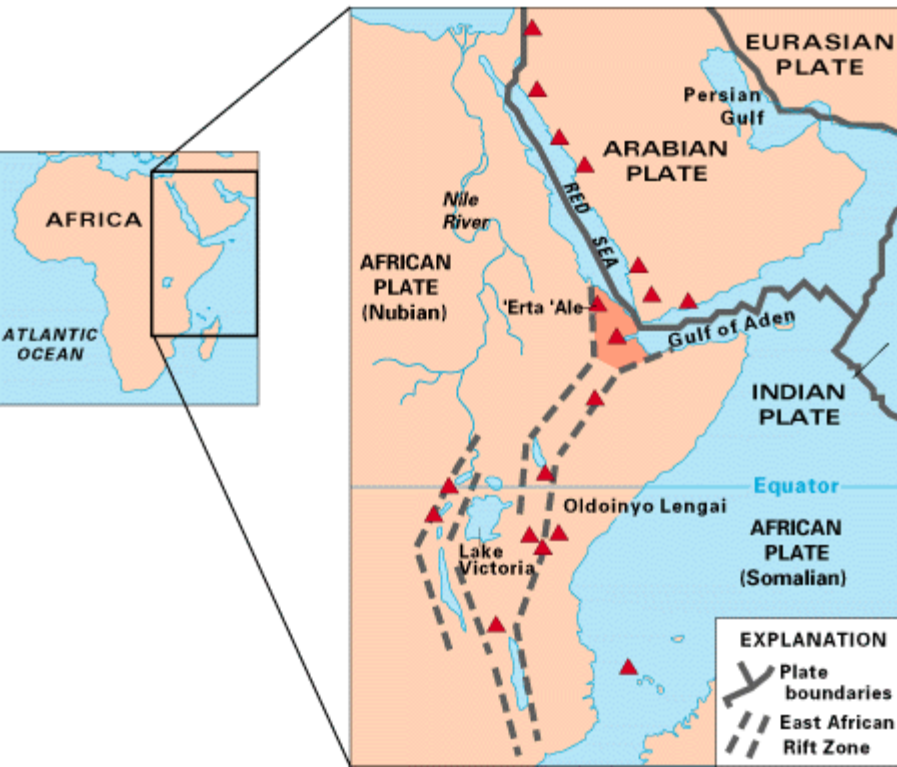

baobab

Kilimandžáro

- **Velká příkopová propadlina = Východoafrický rift**
- aktivní kontinentální riftová zóna ve V. Africe na rozhraní vzdalujících se tektonických desek. Africká deska se zde rozpadá na desku Núbijskou a Somálskou. Předpokládá se, že oblast je zárodkem budoucího nového oceánu.
- zlom částečně vyplněn vodou = vznik jezer (Tanganyika...)

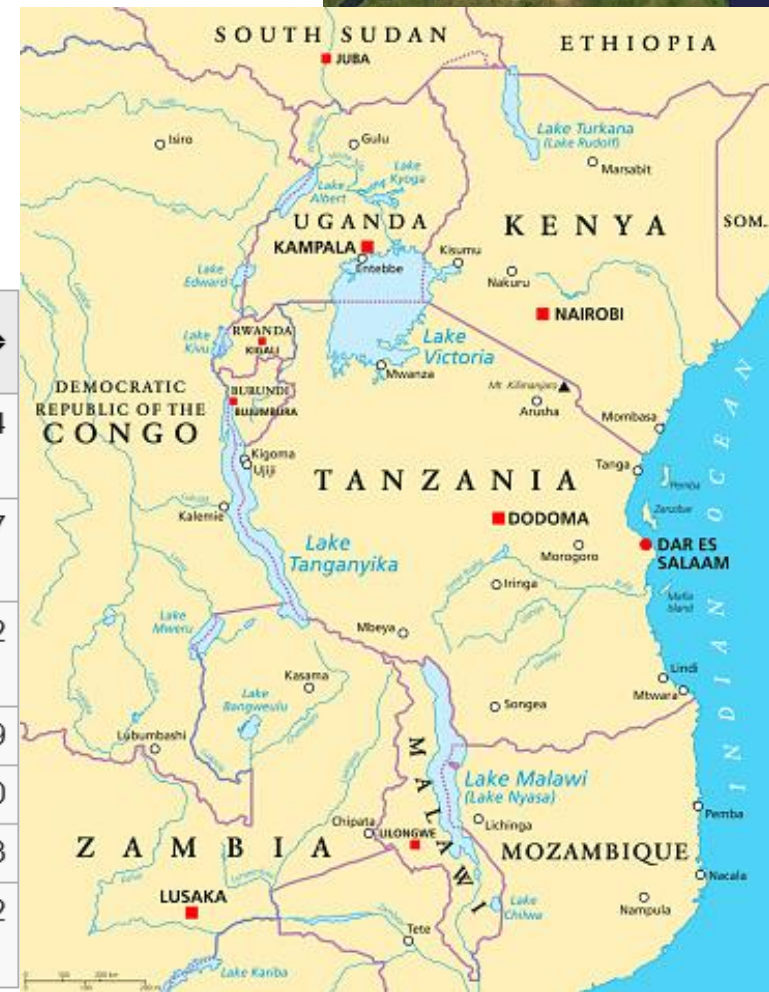

- **Velká africká jezera**

- salinita některých jezer stoupá
- největší – Viktoriino j. (Ukerewe)

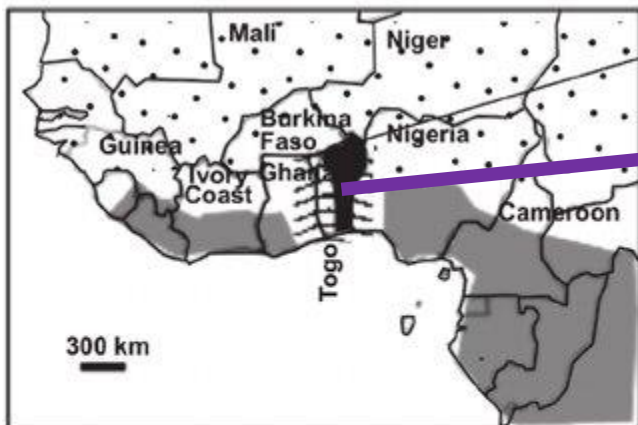

jezero	povodí	rozloha (km ²)	délka (km)	šířka (km)	m.hl. (m)	objem (km ³)	n.v. (m)
Viktoriino jezero	povodí Nilu	68 800	320	275	80	2 700	1 134
Albertovo jezero	povodí Nilu	5 600	160	30	58	132	617
Edvardovo jezero	povodí Nilu	2 150	77	40	111	39,5	912
Kyoga	povodí Nilu	2 590	200	115	5	5,16	1 029
Kivu	povodí Konga	2 700	89	48	496	569	1 460
Tanganika	povodí Konga	34 000	650	80	1 470	18 900	773
Malawi	povodí Zambezi	30 800	570	75	706	7 725	472

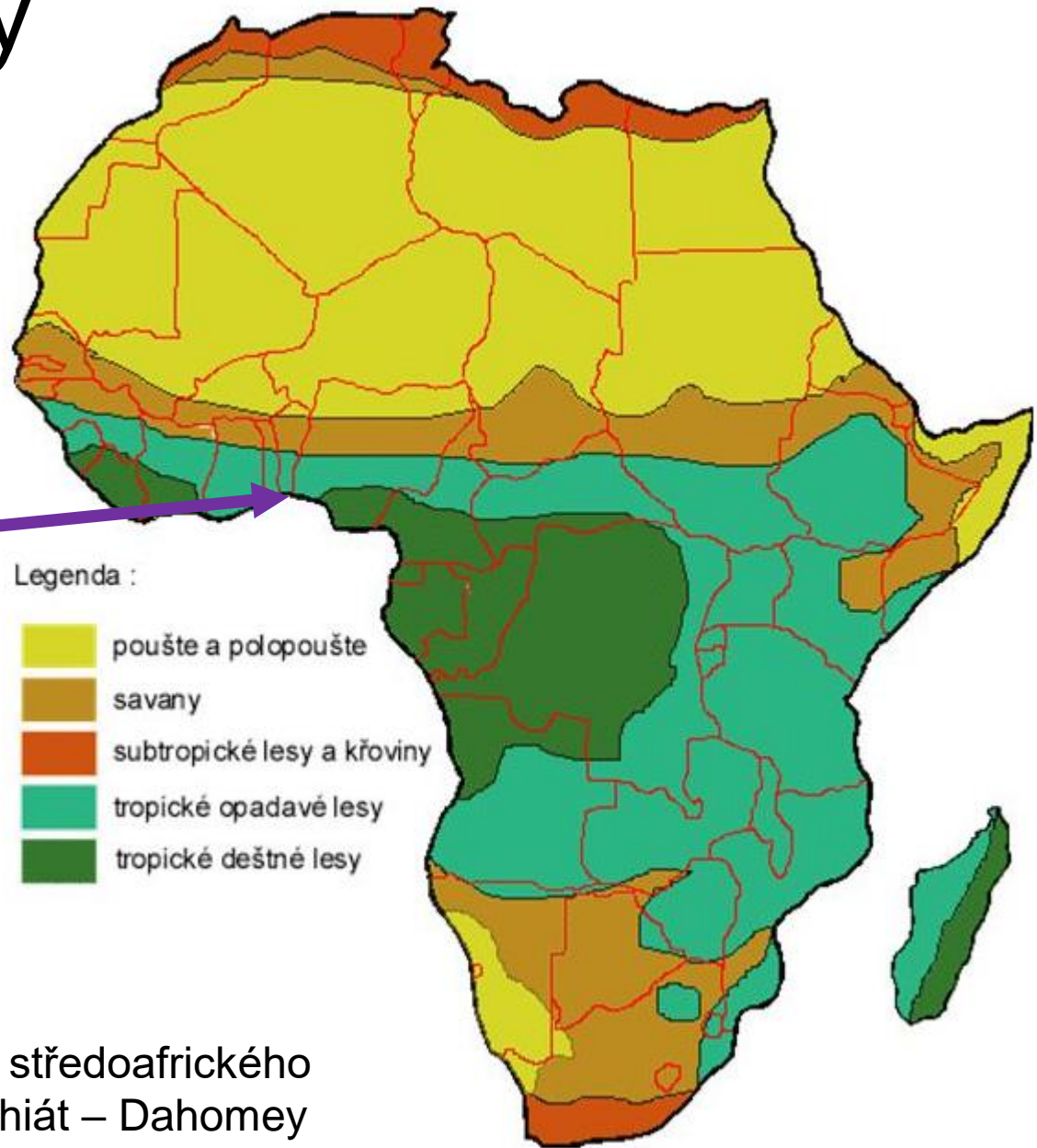

Biomy Afriky

Dahomský hiát

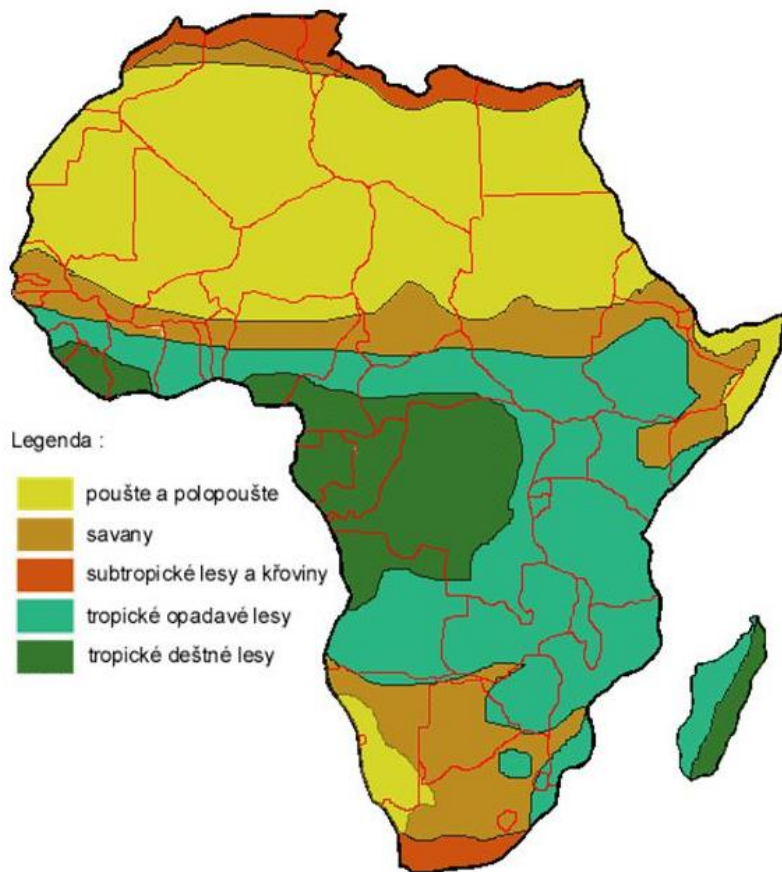
- Dahomey Gap Savanna
- West African rain forest
- Other african savanna

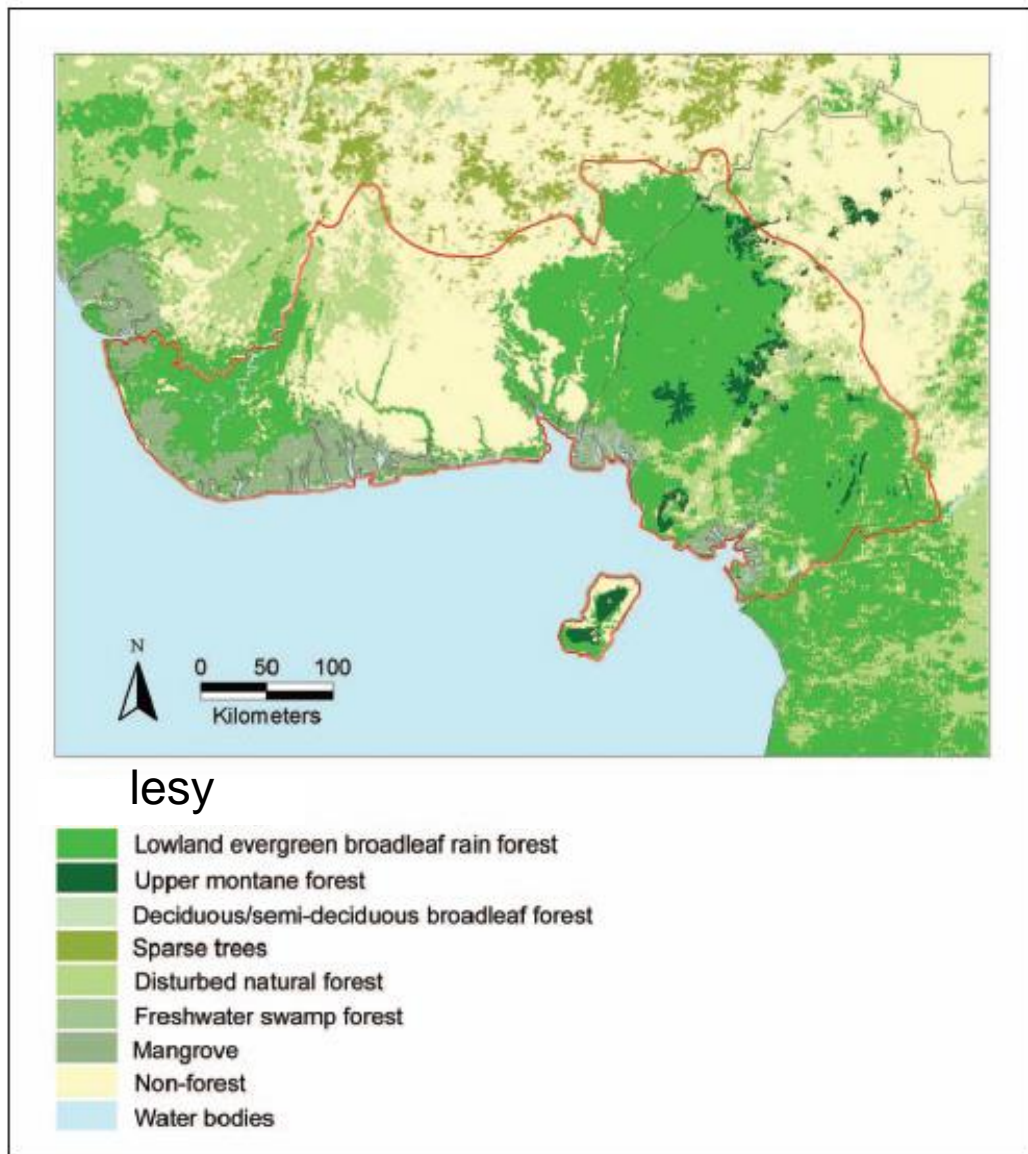
- disjunkce západoafrického a středoafriického lesního bloku (tzv. Dahomský hiát – Dahomey Gap)

Biomy Afriky

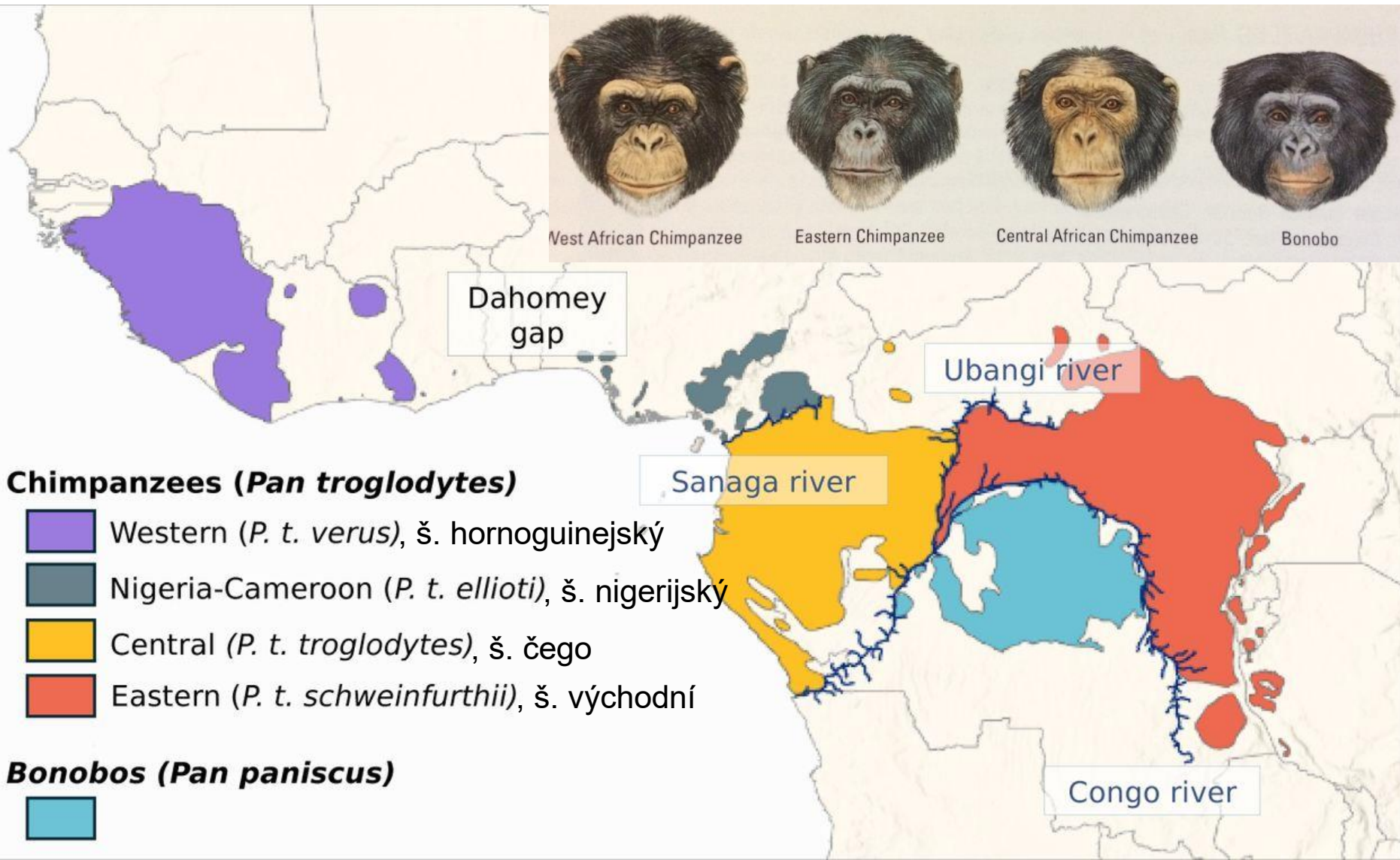
lokální diverzita biomů

Dahomský hiát

hiát (gap) = mezera

- biogeografická bariéra (savana rozdělující deštný prales)

Africká savana

- Savany zabírají přibližně 40% afrického kontinentu. Tvoří přechod mezi pouští a tropickými lesy. Přesto toto vymezení není dokonalé a dokonce není do současnosti přesně vědecky ustálené, podobně jako pojem les. Savana by se dala popsat též jako bojová zóna mezi stromy a travami. Důležitým činitelem je oheň, který nastoluje určitou rovnováhu v tomto ekosystému. Na rostlinnou složku se váže i množství živočišných druhů.

Red desert – nejmenší poušť na světě (průměr 200 m)

„Top ten“ pořadí zemí s nejvyšším počtem druhů známých skupin organismů

Pořadí	Vyšší rostliny*	Savci	Ptáci	Plazi	Obojživelníci	Sladkovodní ryby	Motýli
1	Brazílie 53 000	Brazílie 524	Kolumbie 1 815	Austrálie 755	Kolumbie 583	Brazílie >3 000	Peru 3 532
2	Kolumbie 47 000	Indonésie 515	Peru 1 703	Mexiko 717	Brazílie 517	Kolumbie >1 500	Brazílie 3 132
3	Indonésie 37 000	Čína 499	Brazílie 1 622	Kolumbie 520	Ekvádor 402	Indonésie 1 400	Kolumbie 3 100
4	Čína 28 000	Kolumbie 456	Ekvádor 1 559	Indonésie 511	Mexiko 284	Venezuela 1 250	Bolívie 3 000
5	Mexiko 24 000	Mexiko 450	Indonésie 1 531	Brazílie 468	Čína 274	Čína 1 010	Venezuela 2 316
6	Jižní Afrika 23 000	USA 428	Venezuela 1 360	Indie 408	Indonésie 270	Dem. rep. Kongo 962	Mexiko 2 237
7	Ekvádor 19 000	Dem. rep. Kongo 415	Indie 1 258	Čína 387	Peru 241	Peru 855	Ekvádor 2 200
8	Peru 19 000	Indie 350	Bolívie 1 257	Ekvádor 374	Indie 206	Tanzanie 800	Indonésie 1 900
9	Papua-N. Guinea 18 000	Peru 344	Čína 1 244	Papua-N. Guinea 305	Venezuela 204	USA 790	Dem. rep. Kongo 1 650
10	Venezuela 18 000	Uganda 315	Dem. rep. Kongo 1 094	Madagaskar 300	Papua-N. Guinea 200	Indie 750	Kamerun 1 550

Ryby

nejčtetnější čeledi ryb Etiopské oblasti

Čeď		druhy
<i>Cichlidae</i>	vrubozubcovití (cichlidy)	1076
<i>Cyprinidae</i>	kaprovití	523
<i>Aplocheilidae</i>	halančíkovití	221
<i>Mormyridae</i>	rypounovití	215
<i>Mochokidae</i>	peřovcovití	189
<i>Alestiidae</i>	afrotetrovití	110
<i>Citharinidae</i>	patetrovití	102
<i>Bagridae</i>	sumíčkovití	96
<i>Poeciliidae</i>	živorodkovití	82
<i>Clariidae</i>	keříčkovcovití	76

celkem: 70 čeledí, z toho 27 primárně sladkovodní ryby

bichirovití *Polypteridae*

- endemická čeleď
- archaická (primitivní) čeleď
- šupiny silně sklerotizované (ganoin)
- 10 druhů, 9 žije v povodí řeky Zaire

bichir šedý *Polypterus palmatus*

bichir pruhoploutvý *Polypterus ornatipinnis*

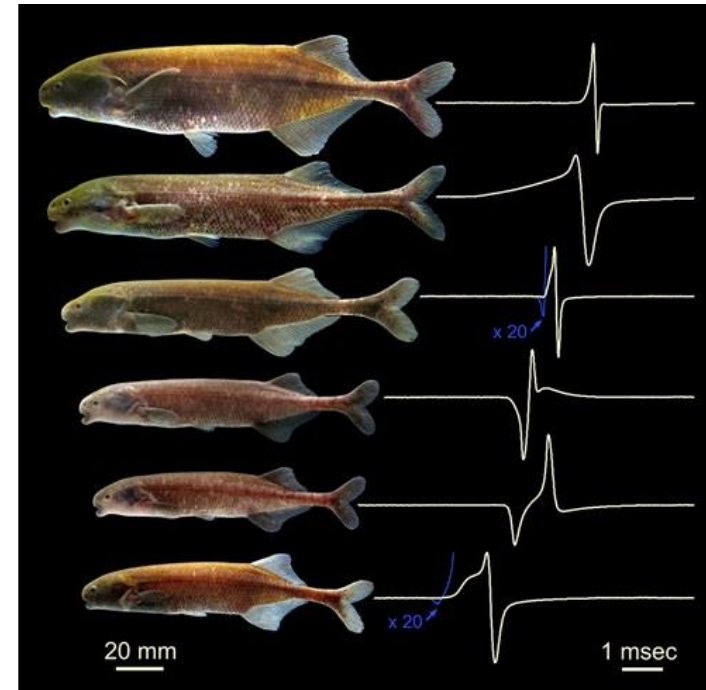
rypounovití *Mormyridae*

- patří do starého řádu Osteoglossiformes
- celá čeleď endemická, doposud popsáno 518 druhů
- abnormálně vyvinutá oblast mozečku, vysoké IQ
- generují elektrické pole
- sociálně žijící

rypoun petersův *Gnathonemus petersii*

Obojživelníci

- pro celou oblast: 15 čeledí (1 červoři, 14 žáby)
- chybí řád: ocasatí
- chybí čeleď: rosníčkovití
- endemické čeledi = 9

otylkovití (Brevicipitidae)

jižankovití (Heleophrynidae)

prasátkovití (Hemisotidae)

kvikuňkovití (Arthroleptidae)

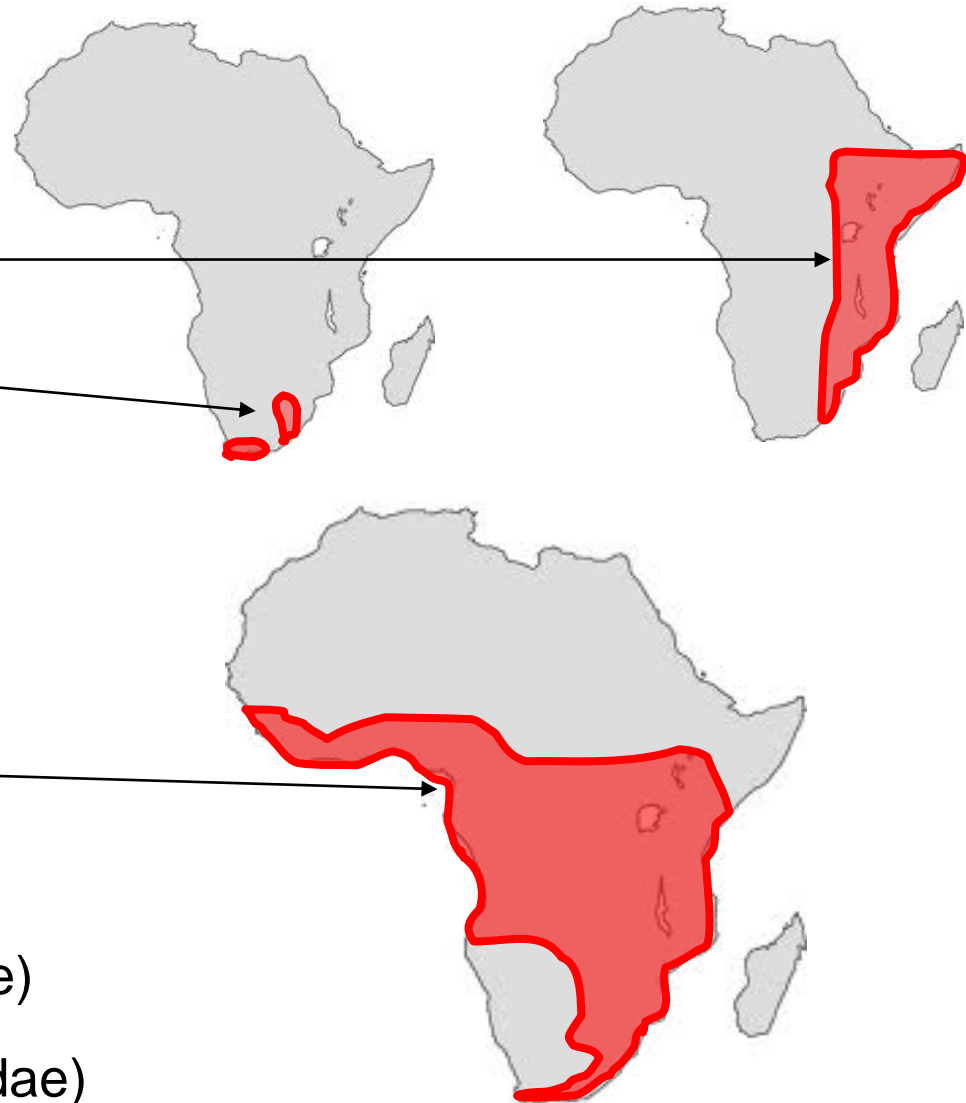
rákosníčkovití (Hyperoliidae)

ptychadenovití (Ptychanidae)

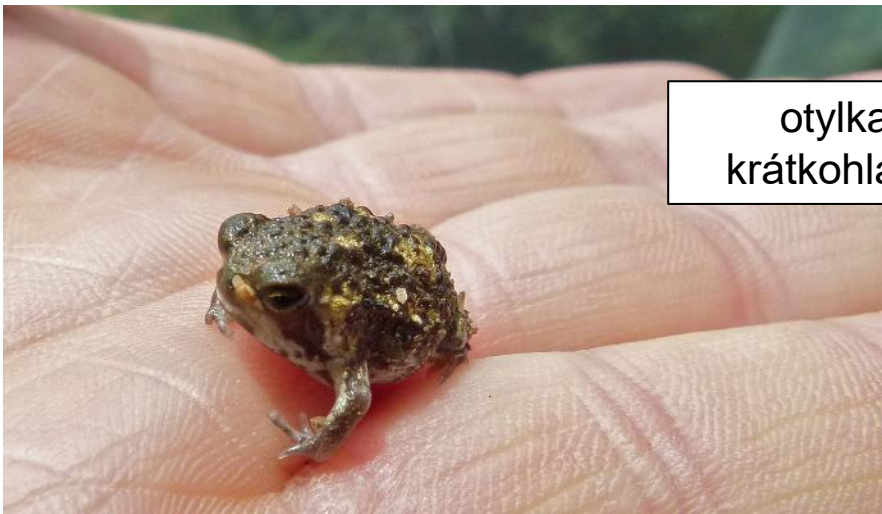
mantelovití (Mantellidae)

skáloskokanovití (Petropedetidae)

afroskokanovití (Phrynobatrachidae)

otylka
krátkohlavá

afroskokan tajemný

veleskokan goliáší

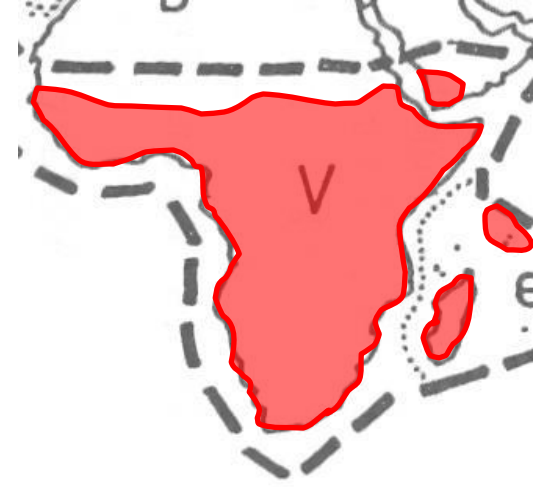

Plazi

rozšíření čeledi Pelomedusidae

- Želvy – 4 čeledi, 1 endemická - Pelomedusidae
- Krokodýli – 1 čeleď
- Ještěři – 10 čeledí, 1 endemická - Cordylidae
- Hadi – 8 čeledí, 1 endemická - Bolyeriidae

Testudinidae - želva skalní

Trionychidae - kožnatka africká

10 % všech želv v této oblasti

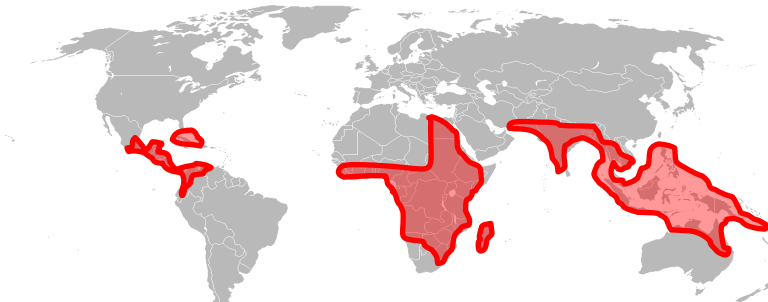

Pelomedusidae - pelomedusa africká

Testudinidae - želva pardálí

rozšíření čeledi krokodýlovití

krokodýl čelnatý

krokodýl štítnatý

krokodýl nilský

krokodýl čelnatý

agama
osadní

scink proužkovaný

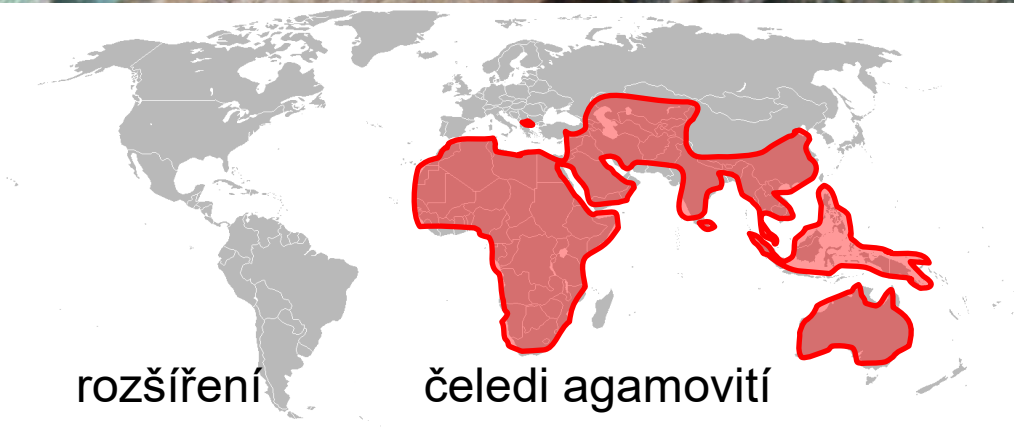
varan nilský

Cordylidae - ještěrkovec velký

chameleón Jacksonův

rozšíření

čeledi agamovití

VIDEO ! 1/9

end. Cordylidae - kruhochvost štítnatý

krajta písmenková

zmije
gabunská

Viperidae

ateris
ježatý

Elapidae
– kobra
černokrká

zemězmijovití
(Atractaspididae)

Colubridae – vejcožrout africký

Elapidae – mamba černá

Ptáci

1550 druhů

72 čeledí

1 endemický řád

15 endemických čeledí

(z toho 5 jen na Madagaskaru)

myšáci (Coliiformes)

pštrosovití (Struthionidae)

hadilovovití (Sagittariidae)

perličkovití (Numididae)

turakovití (Musophagidae)

člunozobcovití (Balaenicipitidae)

strdimilovití (Nectariniidae)

skalňáčkovití (Chaetopidae)

čagrovití (Malaconotidae)

lesknáčkovití (Platysteiridae)

vrnulovití (Picathartidae)

strdimil proměnlivý

lesknáček
kapský

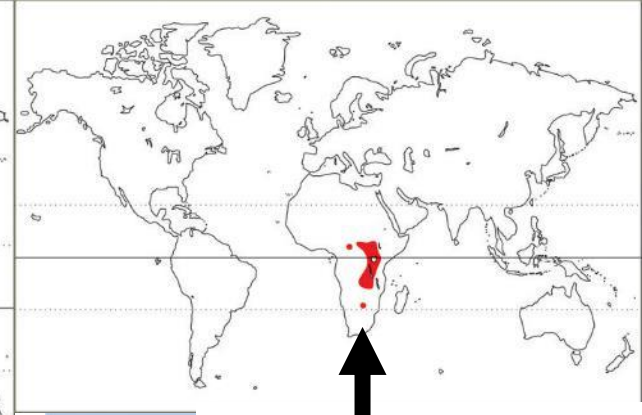
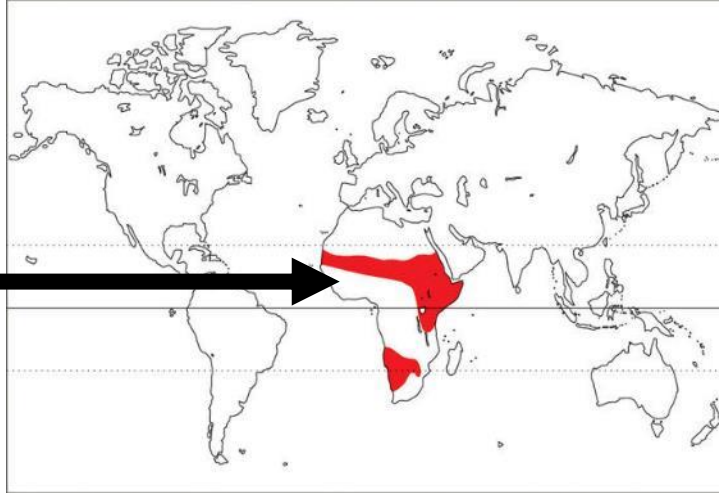
vrnule bělokrká

skalňáček
kapský

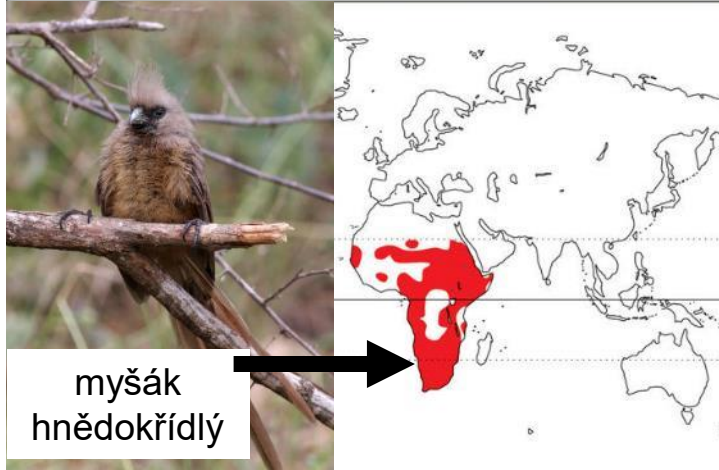
pštros
dvouprstý

člunozobec africký

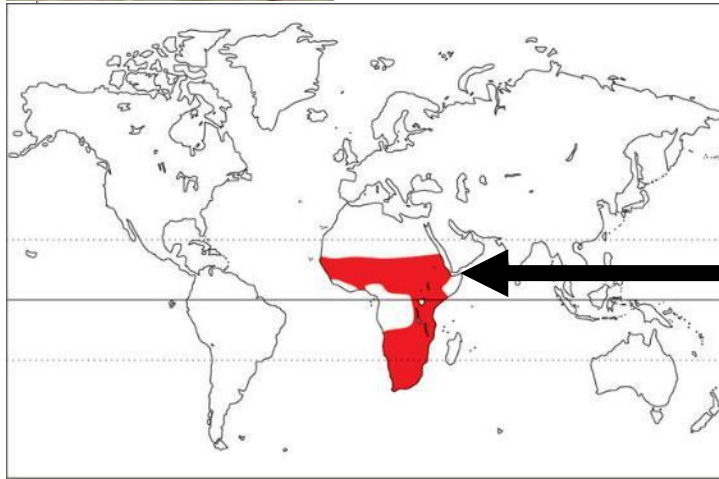
turako
velký

myšák
hnědokřídlý

perlička
supí

hadilov
pisař

vlha nubijská

vousák
senegalský

rozšíření čeledi vousákovití
(Capitonidae)

marabu africký

zoborožec
kaferský

sup
ušatý

jeřáb
královský

klubák červenzobý

medozvěstka křiklavá

rozšíření čeledi medozvěstkovití (Indicatoridae)

snovač pospolitý

agapornis škraboškový

tučňák brýlový

snovač maskový

vlovka černobílá

papoušek šedý (žako)

Savci

- 1100 druhů v 52 čeledích
- téměř endemický nadřád: **Afrotheria**
- endemické řády:

Afrosoricida (Afrosoricidi) – 3 čeledi –
vydříkovití, zlatokrtovití, bodlínovití

Hrabáči (Tubulidentata) – obsahuje 1 čeleď

+ 10 dalších endemických čeledí
(z toho 3 jen na Madagaskaru)

kombovití

šupinatkovití

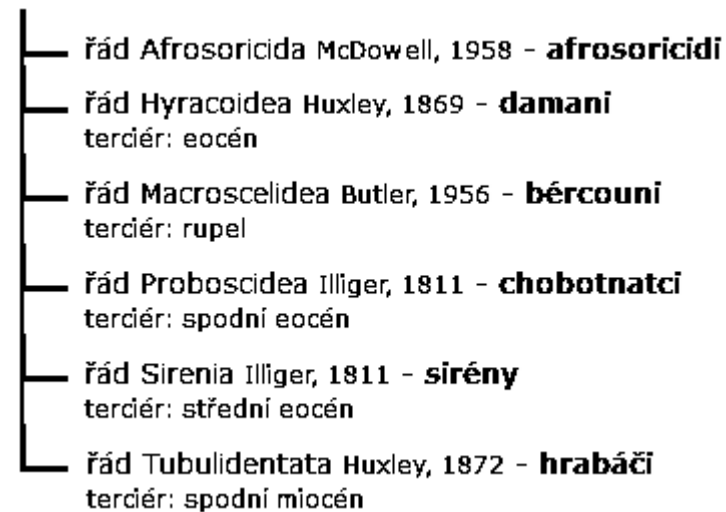
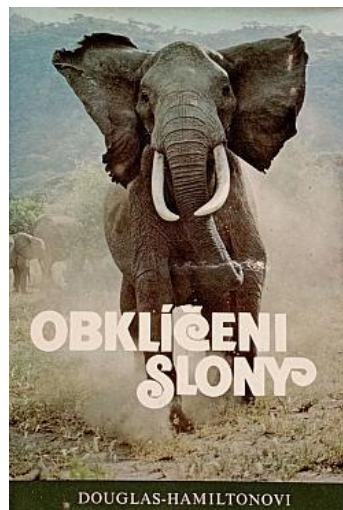
skalní krysy

rypošovití

hrochovití

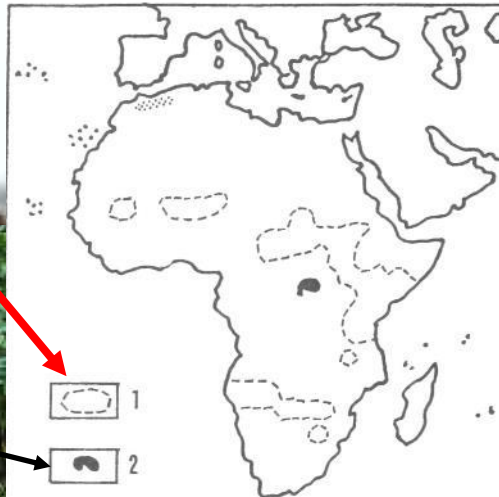
žirafovití

noháčovití

žirafa

hroch obojživelný

okapi

hrošík liberijský

šupinatka západoafrická

komba ušatá

rypoš lysý

noháč jihoafrický

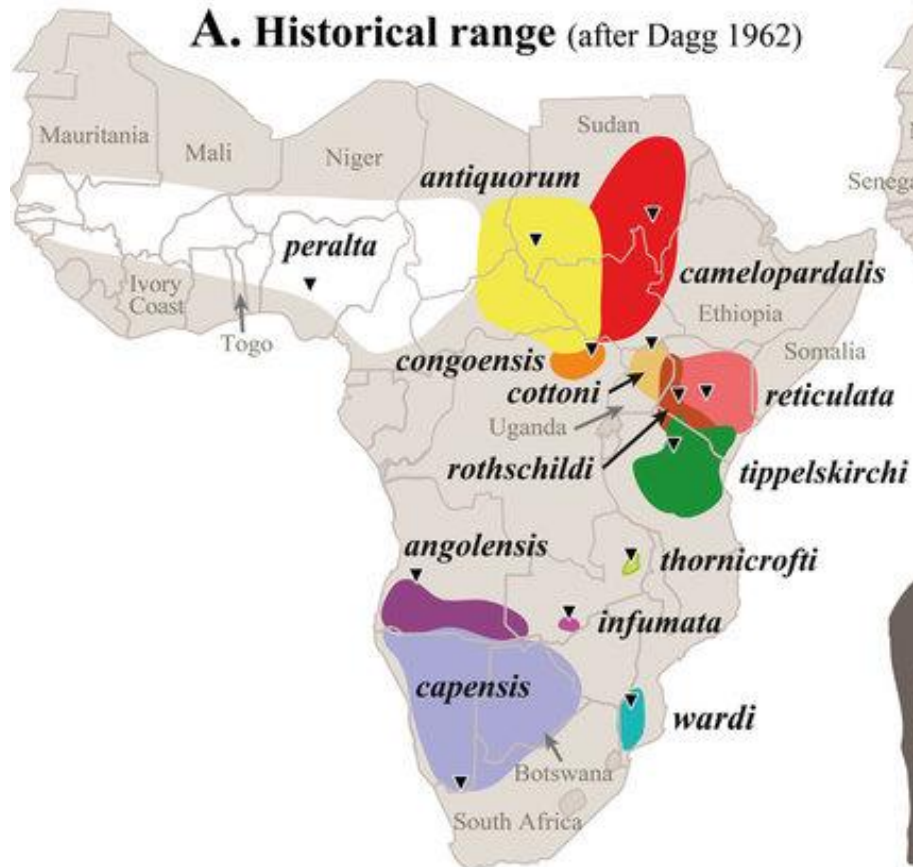

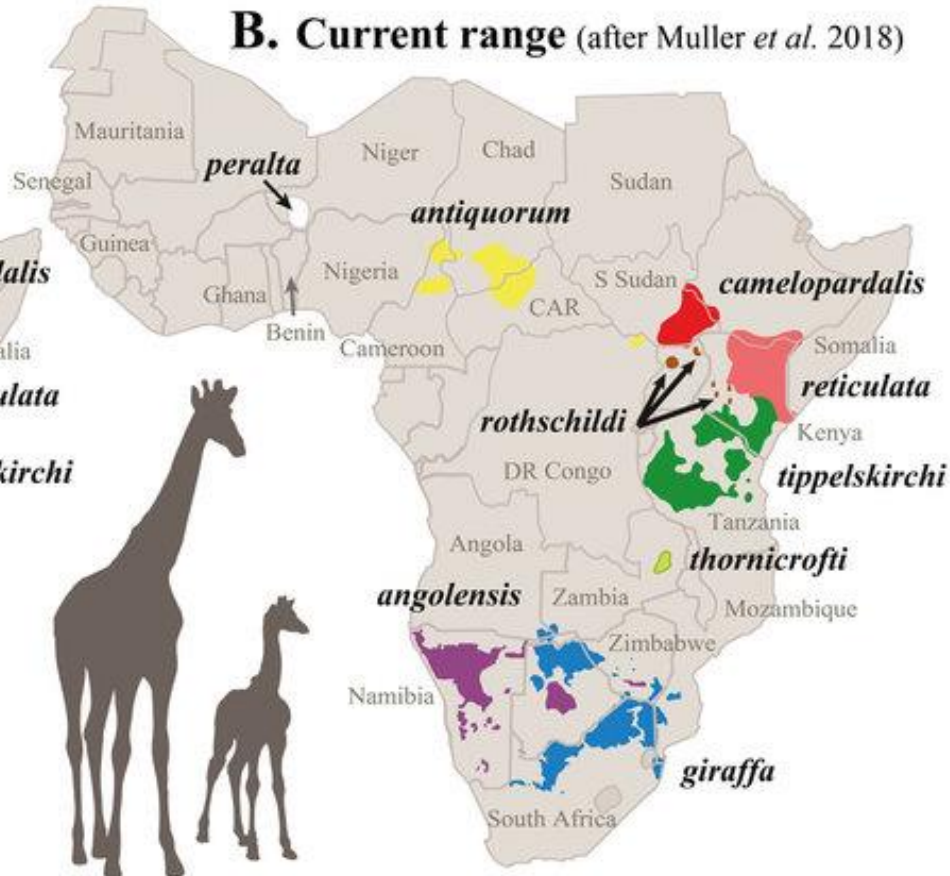
žirafa

A. Historical range (after Dagg 1962)

B. Current range (after Muller *et al.* 2018)

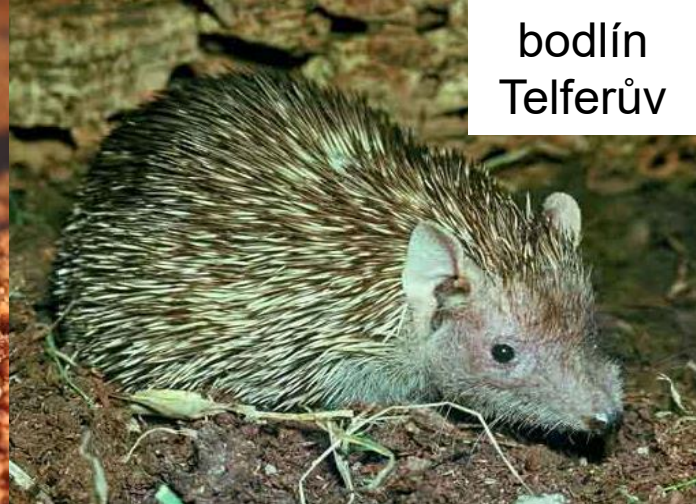

vydřík hbitý

zlatokrt Grantův

bodlín
Telferův

bércoun
žlutohřbetý

Afrotheria

s
l
o
n

a
f
r
i
c
k
ý

habáč kapský

kapustňák
senegalský

daman skalní

kaloň výložkový

surikata

luskoun stepní

osinák africký

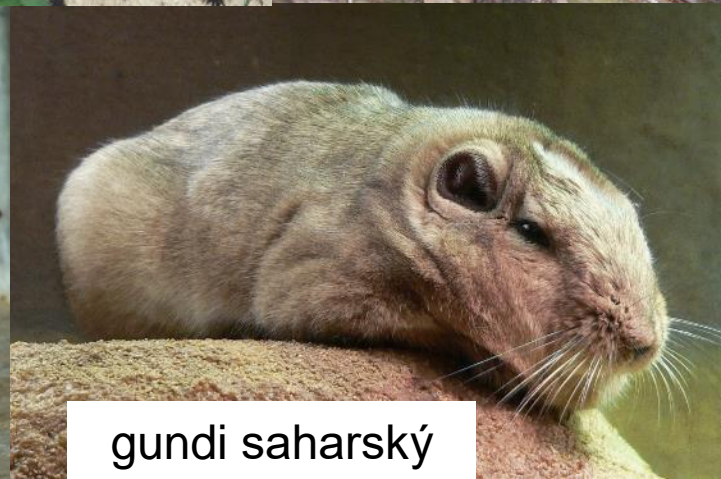

krysa obrovská

medojed kapský

zorila
velká

gundi saharský

hyena skvrnitá

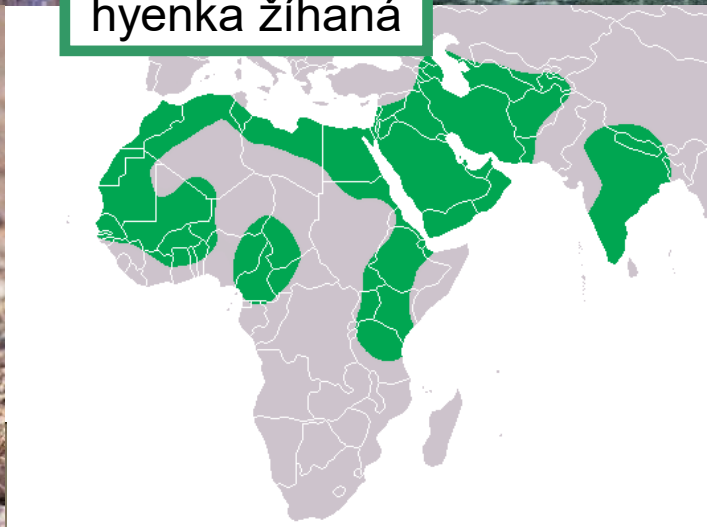

hyena
čabráková

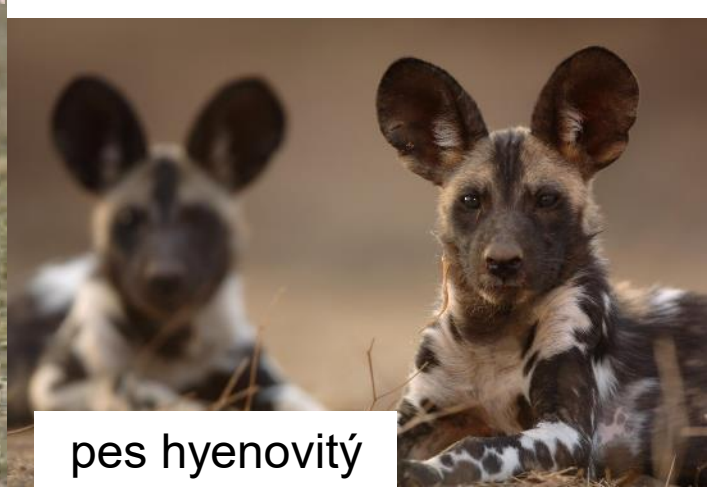

hyenka žíhaná

hyenka
hřivnatá

šakal
obecný

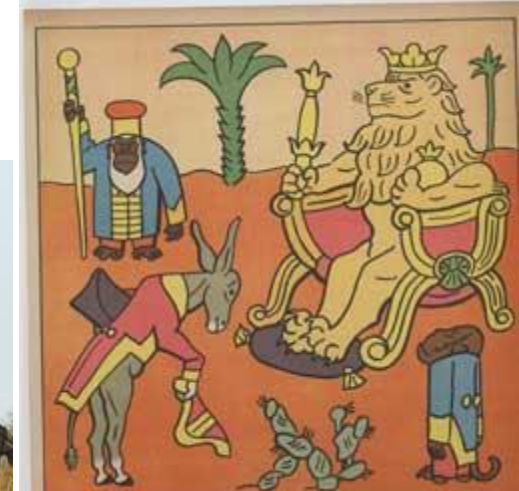

pes hyenovitý

serval

karakal

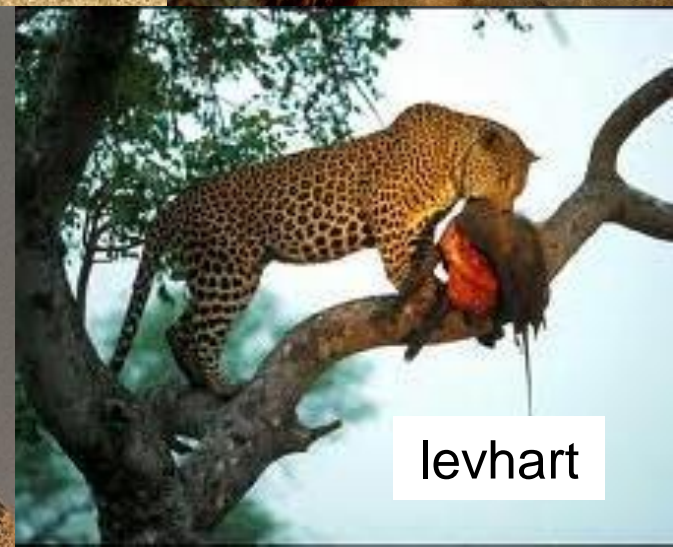
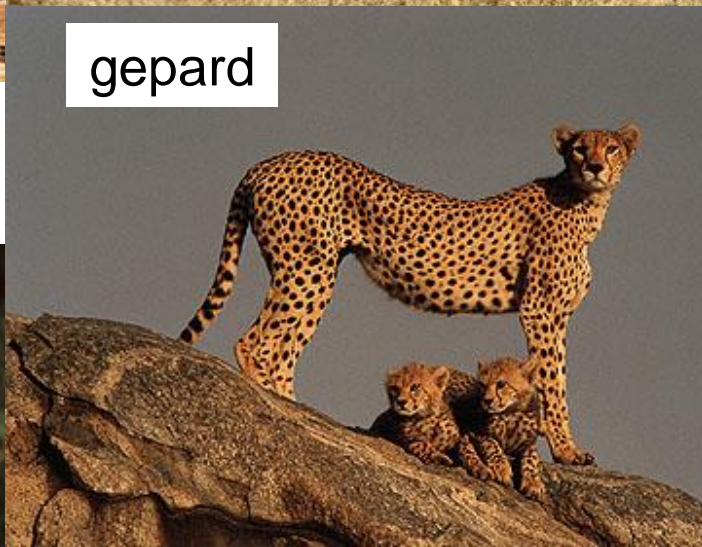

lev

kočka zlatá

gepard

levhart

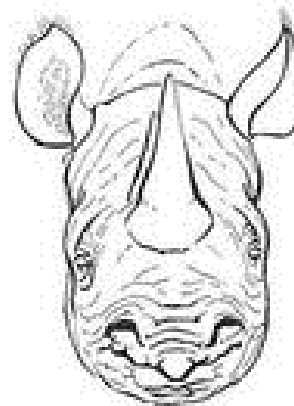
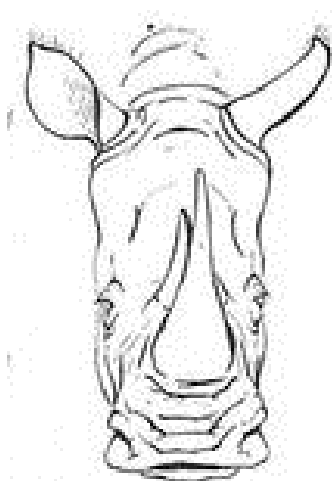
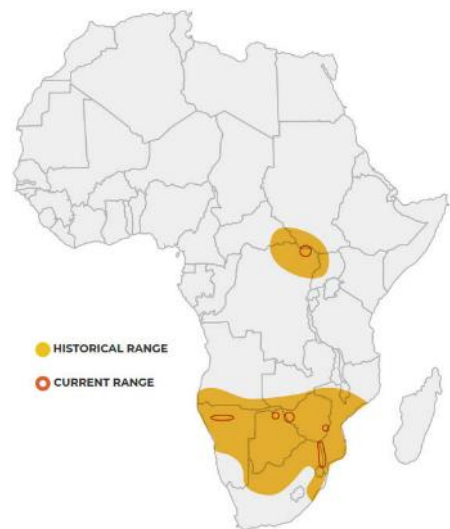
nosorožec tuponosý

„bílý“

nosorožec dvourohý

„černý“

zebra horská

zebra Grévyho

osel africký

prase
bradavičnaté

chocholátka modrá

Turovití přes
80 druhů,
nejvíce ze
všech oblastí

antilopa losí

buvolec
běločelý

přímorožec
jihoafrický

pakůň hřivnatý

buvol
kaferský

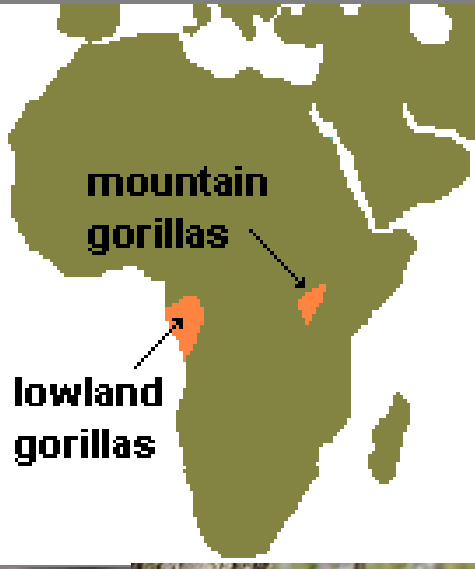
impala

kudu
velký

mountain
gorillas

lowland
gorillas

gorila

šimpanz
učenlivý   šimpanz
bonobo

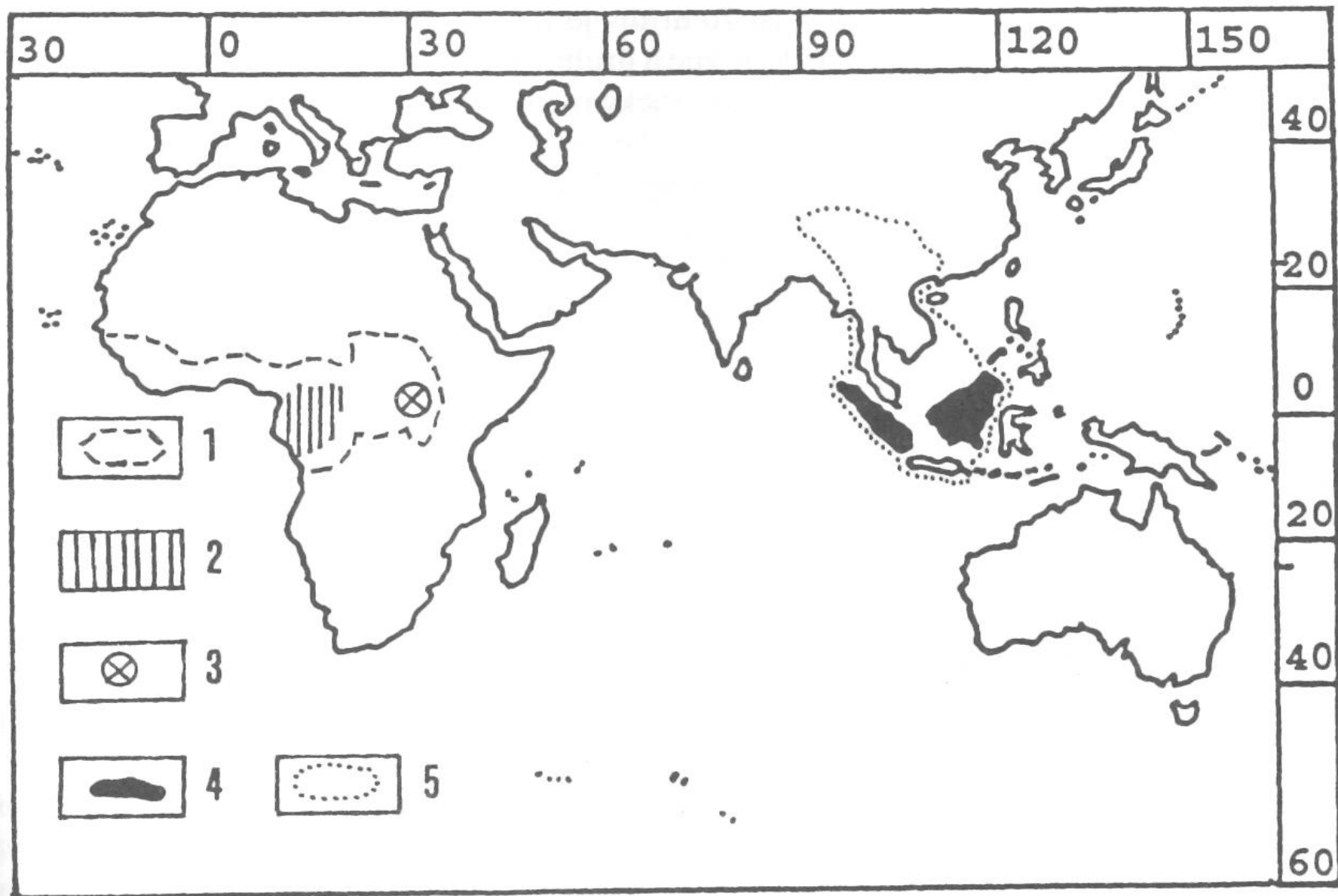
kočkodan
husarský

gueréza
plášťiková

mandrill
pavián
plášťikový

Obr. 41 Rozšíření čeledí gibbonovitých a lidoopovitých: 1 – šimpanz – *Pan troglodytes*, 2 – gorila nížinná – *Gorilla gorilla gorilla*, 3 – gorila horská – *G. g. beringei*, 4 – orangutan – *Pongo pygmaeus*, 5 – čeleď gibbonovitých – *Hylobatidae*.

MADAGASKAR

- rozloha cca 600 000 km²
- 4. největší ostrov světa
- vlhko na V, sucho na Z

oddělení
od Afriky
před 20
mil. lety

- 80 % druhů endemických
- „osmý kontinent“

MADAGASKAR

Národní park Tsingy de Bemaraha

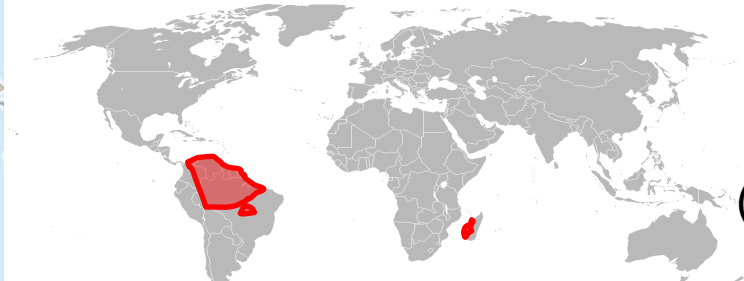
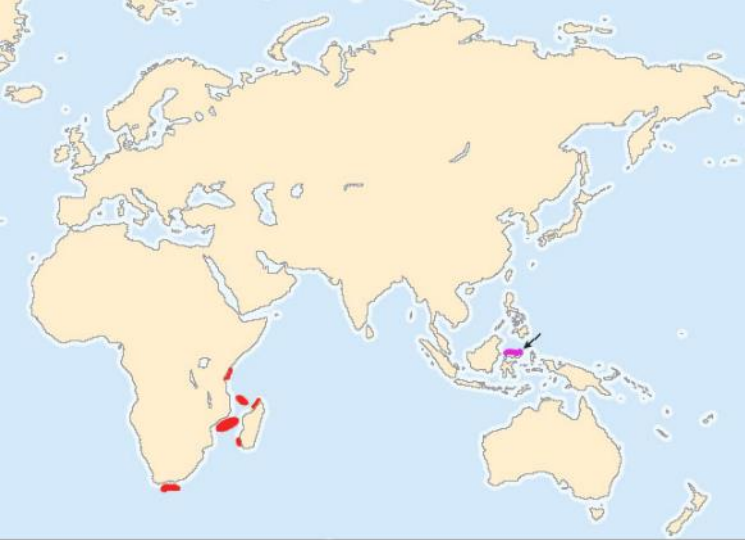

Bioklimatické zóny Madagaskaru

- vlhké podnebí
- suché podnebí
- pouštní podnebí

rozšíření čeledi
terekovití
(Podocnemididae)

- Latimeria chalumnae
- Latimeria menadoensis

latimérie podivná

želva obrovská

tereka madagaskarská

cecílie ostrovní
1/3 všech
červorů Etiopské
oblasti na
Seychellách

end. mantelovití – mantela
madagaskarská

mahénkovití – mahénka ostrovní

mahénka
seychelská

chameleón obrovský

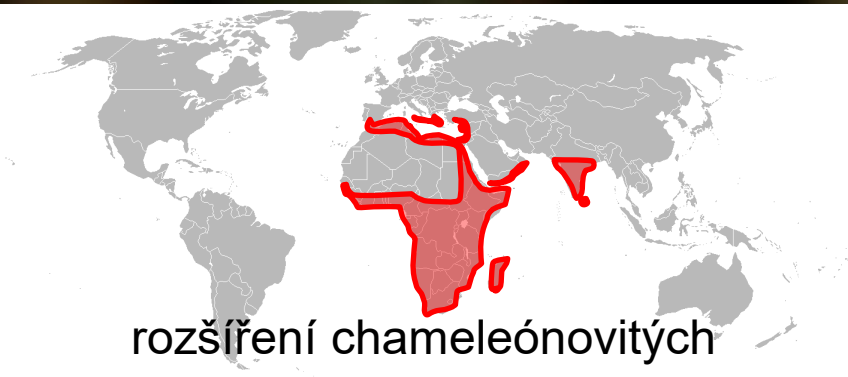
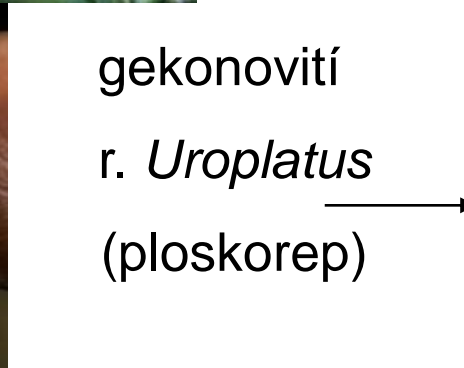
end. Bolyeriidae
hroznýšovka
maskarénská

gekonovítí
felsuma madagaskarská

brokesie malá

rozšíření chameleónovitých

leguán
madagaskarský

5 čeledí endemických ptáků:

mesitovití (Mesitornithidae) - Madagaskar

kurolcovití (Brachypteraciidae) - Madagaskar

pitovcovití (Philepittidae) - Madagaskar

vangovití (Vangidae) - Madagaskar + Komory

kurolovití (Leptosomatidae) - Madagaskar + Komory

vanga přilbová

3 čeledi endemických savců:

lemurovití

indriovití

ksukolovití

čeled'
šelmy madagaskarské
Eupleridae Chenu, 1850

fosa – endemická šelma

štětoun šedý

- jediný větší savec, který překonal M. průliv
- zavlečen 1-5000 př. n. l. z východní Afriky

- Jediní raci v Etiopské oblasti – endemický rod *Astacopsis*
- 7 druhů

rak
trnitý

rak madagaskarský

Děkuji za pozornost